

[Kirja-arvio, julkaistu kirjallisuustieteellisessä aikakauslehdessä *Avain* 2/2006.]

Huutoja pimeään huoneeseen

Digitaalista mediaa ja informaatioyhteiskuntaa käsittelevä humanistisen tutkimuksen kenttä on laaja ja sangen fragmentoitunut. Kirjallisuudentutkimuksen perinteinen tulokulma tälle alueelle on liittynyt hypertekstiin ja laajemmin erilaisiin tekstiteoreettisiin malleihin, joilla on ollut kiitettävästi sovellusarvoa monentyyppisten mediamuotojen analyyseissä. Viimeisen vuosikymmenen aikana on kuitenkin ilmennyt, että eri oppiaineista saapuvien tutkijoiden jakamat tutkimuskohteet ovat synnyttäneet ympärilleen tutkijayhteisöjä, jopa voimakkaammin kuin yhteinen teoreettis-metodologinen tausta. Erilaisiin internetin ilmiöihin keskittyvä tutkimus ja digitaalisten pelien tutkimus ovat selkeästi tällaisia tutkimusaktiiviteetin keskittymiä. Robert Arpon tutkimus liittyy edelliseen, nettikulttuurin ja -viestinnän tutkimuksen perinteeseen.

Mediakulttuurin maisteriohjelmaa Joensuun yliopistossa vetävän Arpon tutkimus on hyväksytty väitöskirjaksi kirjallisuuden ja kulttuurintutkimuksen oppiaineeseen, mutta se ei edusta sen paremmin hypertekstitutkimuksen kuin mediakulttuurin tutkimuksenkaan perinteistä valtavirtaa. Arpo on ottanut tutkimuskohteekseen suositun mutta sangen hankalasti hahmottuvan ilmiön, internetin keskusteluryhmät ja niissä rakentuvat keskustelukulttuurit. Tällaisena tutkimus sijoittuu sosiologisesti ja journalistisesti painottuneiden viestintätieteiden ja tekstilähtöisesti merkitysten rakentumista pohtivan kulttuurintutkimuksen rajapintaan. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen näkökulma internet-keskusteluun liittyy Arpon tutkimuksen selvimmin tietokonevälitteisen viestinnän (CMC, *computer-mediated communication*) tutkimuskenttään, joka on itsessään vahvasti monitieteinen. Internetin ja sen palvelujen levittäytyessä tutkimuslaitoksista toimistoihin, koteihin, kouluihin ja yhä uusiin, television ja matkapuhelimen kaltaisiin arjen laitteisiin, on verkossa tapahtuvien ilmiöiden tutkimuksella selvästi laajasti tarvetta ja tilausta.

Internet oli vielä 1980-luvulla sangen marginaalinen ja elitistinen ilmiö. Kun internet-verkkoon oli liitetty vain muutamia tuhansia, pääosin yliopistojen ja tutkimuslaitosten omistamia tietokoneita, olivat sen piirissä toimivat keskustelijat väistämättä koulutustaustaltaan ja maailmankuvultaan hyvinkin yhtenäinen ja valikoitunut ihmisryhmä. 1990-luvun loppupuolella henkilökohtaisten tietokoneiden ja graafisen käyttöliittymän yleistymisen johtivat tilanteeseen, missä pian kymmenet miljoonat ja myöhemmin sadat miljoonat kiinteästi nettiin kytketyt palvelintietokoneet tarjosivat laajoille ihmisjoukoille pääsyn verkkoon. Arpo on ottanut analyysikohteekseen yhden osa-alueen tästä kehityskulusta: Usenet- ja www-keskusteluryhmät, joita hän lähestyy ihmisten välisen vuorovaikutuksen tiloina.

Teos jakaantuu kahdeksaan lukuun, mutta karkeasti kolmeen osaan. Alkupuoli tutkimusta määrittelee tutkimuskohdetta ja rakentaa tulkinnallista kehystä kysymyksenasetteluun soveltuvista teoreettis-metodologisista lähtökohdista. Työn pääosa on omistettu kolmelle tapaustutkimukselle, *Joseph Conrad Hatteras Campfire* -sivustolle, joka toimii kirjallisuusaiheisena www-keskustelufoorumina, sekä *alt.religion.wicca*-keskusteluryhmälle ja *soc.culture.romanian*-ryhmälle, jotka molemmat ovat Usenet-keskusteluryhmiä. Lopussa palataan alun

kysymyksenasetteluihin ja tarkennetaan verkkokeskustelun ilmiökentästä tehtyjä tulkintoja.

Arpo määrittelee kolme keskeisintä tutkimuskysymystä seuraavasti:

- (1) miten keskusteluryhmäviestien kirjoittajat tekevät tulkintoja toisistaan, ryhmän keskustelunaiheista ja ryhmästä itsestään, (2) mitä nämä tulkinnat kertovat sosiaalisista suhteista ja tilasta keskusteluryhmissä sekä siitä, (3) mikä on internet-keskusteluryhmien kommunikaation laajempi merkitys ja funktio nyky-yhteiskunnassa ja -kulttuurissa. (s. 12)

Keskeisenä käytännön tavoitteena tutkimukselle esitetään internet-keskusteluryhmien kommunikaation tutkimukselle soveltuvan mallin kehittäminen. Tässä tavoitteessa Arpon tutkimus kohtuullisessa määrin onnistuukin, vaikka on samalla todettava, että viimeistä sanaa nettiviestinnän ja -yhteisöllisyyden tutkimuksessa tuskin vielä on sanottu. Arpo kritisoi Manuel Castellsin kaltaisia ajattelijoita informaatio- ja tietoyhteiskuntakäsitteiden taustalla olevasta teknologiakeskeisyydestä, ja perustaa oman analyysinsä erityisesti Niklas Luhmanin sosiaalisten järjestelmien teoriaan sekä Erving Goffmanin tulkintakehysten teoriaan. Tutkimuksen vahvinta antia onkin, että se pystyy osoittamaan kuinka erilaisten tilannekohtaisten tulkintakehysten käyttö ohjaa verkkokeskustelijoita kärkeviin rajanvetoihin keskusteluryhmästä yhteisönä ja tilana. Arpo vertaa internet-keskusteluryhmää pimeään huoneeseen, josta emme tiedä onko siellä toisia ihmisiä, vaiko ei. Viestinnälliselle ”kynnykselle” sijoittuneet keskustelijat ajautuvat jatkuvasti huutamaan ja provosoimaan pimeyteen, vain saadakseen jonkinlaista vahvistusta viestinsä perille menosta.

Menetelmällisesti Arpon kehittämä lähestymistapa keskusteluryhmien analyysiin on sukua temaattiselle tekstianalyysille, diskurssianalyysille ja online-etnografialle. Hän on kerännyt aineistoonsa yhteensä noin 3000 keskusteluryhmäviestiä ja käsitellyt niitä sekä viestien sisältöjen että keskustelurakenteiden tasoilla. Analyysiluvut sisältävät rikkaasti otteita verkkokeskusteluista – jopa siinä määrin että lukija voi tuntea houkutusta hyppiä yli muutamien pitkien, kiukkuisten ja typografialtaan sotkuisten keskusteluviestijaksojen, varsinkin kun samoja viestejä on siteerattu esimerkkinä useammassa eri yhteyksissä. Arpon tekemälle työlle on toisaalta luettava ansioksi, että hän on jaksanut kärsivällisesti käydä läpi esimerkiksi *Joseph Conrad Hatteras Campfire* -sivujen ”keskustelua”, joka koostuu suurelta osin valmiita kirjallisuusseiteistä amerikkalaisopiskelijoille kaupittelevista mainoksista, sekä opiskelijoiden lähettämistä, yleensä paririvisistä, valmiita esseitä anelevista viesteistä. *alt.religion.wicca*- ja *soc.culture.romanian* -keskusteluryhmät sisältävät enemmän Arpon nettiviestinnässä korostamia dialoginomaisia ja henkilökohtaisia piirteitä, mutta analyysissä nekin paljastuvat usein kirjoittajien lukkoon lyötyjen mielipiteiden ja vihanpurkausten näyttämöksi lähes samassa määrin kuin aidoksi kommunikaation yrityksiksi. Arpo viittaa teorioihin, joissa postmoderni media ja viestintä kääntyy viittaamaan enää vain itseensä (esim. Baudrillardin ’hypertodellisuus’), mutta päättyy mieluummin itse tulkitsemaan keskusteluryhmät vuorovaikutusjärjestelminä, joissa on sekä henkilökohtaisen ja aidosti dialogisen viestinnän, että toisaalta huomion tavoitteluun painottuvan kvasivuorovaikutuksen piirteitä.

Arpon tutkimus on suomalaisessa internet-kulttuurin tutkimuksessa urauurtavaa työtä, johon toivoisi jokaisen nettikeskusteluista ja -kirjoittamisesta kiinnostuneen perehtyvän. Se paljastaa herkullisesti virtuaaliyhteisöihin ladattujen utopioiden kääntöpuolelta usein niin viestinnälliseltä kuin yhteisölliseltä luonteeltaankin suuressa

määrin ristiriitaisen todellisuuden. Verkkoviestinnän sosiaalisten ja psykologisten reunaehtojen selvittelyssä riittää kuitenkin vielä myös jatkotutkimukselle tekemistä, varsinkin kun monenlaiset uudet viestintäsovellukset ja palvelut ovat jo viime vuosina nousseet syrjäyttämään tutkimuksessa kuvatun kaltaiset, 1990-luvun lopulla suositut Usenet-keskusteluryhmät. Tutkimuksen perushavainnot ovat kuitenkin edelleen mitä suurimmassa määrin relevantteja.

Frans Mäyrä
FT, professori
Tampereen yliopisto
hypermedialaboratorio
frans.mayra@uta.fi

Arvioitu kirja:

Robert Arpo, *Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 39. Joensuun yliopisto, 2005.